

RAAP-NOTITIE 854

**Plangebied J.H. van
Dalestraat/Geweldigstraat
(peuterspeelzaal) te Sluis**

Gemeente Sluis

**Archeologisch vooronderzoek:
een bureauonderzoek en veldinspectie**

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Sluis

Titel: Plangebied J.H. van Dalestraat/Geweldigerstraat (peuterspeelzaal) te Sluis,
gemeente Sluis; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en veldinspectie

Status: eindversie

Datum: september 2004

Auteurs: *drs. M.S. de Waal*

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2004\SLJP\N0854-SLJP.qxd

Projectcode: SLJP

Projectleider: drs. M.S. de Waal

Projectmedewerker: drs. de Kort

CIS-code: 6601

ARCHIS-waarnemingsnummers: 48445

Autorisatie: drs. B. Jansen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Sluis heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 25 mei 2004 een bureauonderzoek met een veldinspectie uitgevoerd in verband met de voorgenomen sloop van een peuterspeelzaal die vervangen zal worden door nieuwbouw in de J.H. van Dalestraat/Geweldigerstraat in de gemeente Sluis. Het archeologisch onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldinspectie in de vorm van een zeer beperkt aantal boringen. Doel van dit archeologisch onderzoek was:

- onderzoeken in welke mate eventueel aanwezige archeologische resten (tot 3,0 m -Mv) schade zouden kunnen ondervinden van bodemingrepen in het kader van de sloop en nieuwbouwwerkzaamheden;
- bepalen welke vorm van archeologisch vervolgonderzoek gericht op het exact in beeld brengen van eventueel aanwezige archeologische resten in de ondergrond van het plangebied, het meest wenselijk zou zijn.

Tijdens het controlerend booronderzoek zijn 5 boringen in het plangebied gezet. In alle boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen tot gemiddeld 220 cm -Mv. Het lijkt te gaan om een concentratie archeologisch materiaal uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. In boring 3 zijn tot 350 cm -Mv aanwijzingen voor verstoring van de bodem aangetroffen. In de overige boringen zijn geen aanwijzingen voor bodemverstoringen aangetroffen. De gaafheid en conservering van de archeologische resten lijken redelijk goed te zijn. Behoud van de archeologische resten bij een niet-aangepaste uitvoering van de huidige plannen is gezien de geringe diepteligging niet mogelijk.

Aanbevolen wordt om na de eerste sloopfase van de peuterspeelzaal, waarbij alle onderdelen tot het maaiveld verwijderd kunnen worden, een proefsleuvenonderzoek uit te voeren om de aard en conserveringstoestand van de archeologische resten vast te stellen. Goedkeuring kan plaatsvinden door het bevoegd gezag: de gemeente Sluis. Bij gebrek aan archeologische deskundigheid in de organisatie van de gemeente Sluis is de provinciaal archeoloog van Zeeland, drs. R.M. van Dierendonck (SCEZ) bereid het Programma van Eisen te beoordelen. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kan worden bepaald of archeologische begeleiding van eventueel toekomstige sloop- en graafwerkzaamheden, inpassing/behoud van de aangetroffen archeologische waarden of een uitgebreide, volledige archeologische opgraving van de aangetroffen resten raadzaam is. Het is ook mogelijk dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk wordt geacht.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Sluis heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 25 mei 2004 een archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de voorgenomen sloop van een peuterspeelzaal die vervangen zal worden door nieuwbouw in de J.H. van Dalestraat/Geweldigerstraat in de gemeente Sluis. Het archeologisch onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van dit archeologisch onderzoek was:

- onderzoeken in welke mate eventueel aanwezige archeologische resten (tot 3,0 m -Mv) schade zouden kunnen ondervinden van bodemingrepen in het kader van de sloop en nieuwbouwwerkzaamheden;
- bepalen welke vorm van archeologisch vervolgonderzoek, gericht op het exact in beeld brengen van eventueel aanwezige archeologische resten in de ondergrond van het plangebied, het meest wenselijk zou zijn.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (ca. 0,1 ha) ligt ingesloten tussen de J.H. van Dalestraat en de Geweldigerstraat in het centrum van Sluis (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 67A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 15.628/370.625. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Sluis, sectie I, nummer 808. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als peuterspeelzaal. Een deel van het terrein was derhalve bebouwd. Voor het gebied geldt een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum en een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek met veldinspectie. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens het Programma van Eisen dat voor de locatie J.H. van Dalestraat/1 Novemberstraat is geschreven (Van Dierendonck, 2004). Dit Programma van Eisen is opgesteld volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie
Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische
perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie
verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. Daarnaast was het doel inzicht te krijgen in de recente bodemverstoringen in het plangebied.

In 2001 is een archeologische inventarisatie uitgevoerd en een verwachtingskaart gemaakt voor de binnenstad van Sluis (Van Kempen & Schute, 2001). Tijdens dit onderzoek zijn alle in het Programma van Eisen (Van Dierendonck, 2004) genoemde inventariserende bureauwerkzaamheden uitgevoerd. Relevante onderzoeksrapporten, luchtfoto's, oude kaarten, historische bronnen en archiefgegevens zijn uitgebreid bestudeerd. Ook zijn de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en het Zeeuws Archeologisch Archief geraadpleegd.

De gegevens die in 2001 zijn verzameld, zijn door middel van het bureauonderzoek geactualiseerd. Daarvoor zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Het inventariseren van relevante gegevens uit recente onderzoeksrapporten (verschenen vanaf 2001), het Informatieblad provincie Zeeland: nieuwsbrief archeologie (2001-2002), het driemaandelijks bulletin van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) "Zeeuws Erfgoed" (vanaf 2002) en de website van SCEZ (www.scez.nl);
- Het raadplegen van het Archief van de gemeente Sluis en het inventariseren van gedetailleerd historisch kaartmateriaal van het plangebied;
- Het raadplegen van het gemeentelijke bouw- en slooparchief en het inventariseren van recente verstoringen in het plangebied;
- Het inventariseren van recente (na 2001) bevindingen van amateur-archeologen met betrekking tot het plangebied. Hiervoor is schriftelijk contact opgenomen met dhr. P. Blomme en dhr. P.J.L. Blomme (Oostburg), dhr. D. Hennekeij en dhr. H. Pater (Sluis), dhr. H.J. Kennis (Nieuwvliet), dhr. M. Leenhouders (Brugge), dhr. J.P. Schoutens (Retranchement) en dhr. J.H. Weij (Aardenburg, Draaibrug).

In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische resten in of nabij het plangebied is bovendien het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Doordat het plangebied in de bebouwde kom van Sluis ligt, zijn er geen geomorfologische gegevens beschikbaar. Waarschijnlijk bevindt het plangebied zich op lage storthopen met grind-, zand en kleigaten of welvingen in getijafzettingen (Stiboka/RGD, 1987: codes 4L22 of 3L20).

De ondergrond van het plangebied bestaat uit Afzettingen van Duinkerke (ontwikkeld als Duinkerke IIIb transgressie op Duinkerke II afzettingen) op Hollandveen op pleistoceen dekzand (Formatie van Twente; RGD, 1977: code Fo.3^b). Het pleistocene zand bevindt zich vanaf circa 2,0 m -NAP (3,0 m -Mv). Het dekzandlandschap is ontstaan aan het einde van de laatste ijstijd, het Weichselien (ca. 58.000-10.000 jaar geleden). In deze periode bereikte het landijs Nederland niet, maar lieten eolische (en fluviaatiele) invloeden zich gelden. Over heel Zeeuws-Vlaanderen werd tijdens grote zandverstuivingen een dik pakket fijn zand afgezet. In dit dekzandlandschap vormden zich, als gevolg van de overheersend zuidwestelijke windrichting, opvallende dekzandruggen. In vrijwel geheel Zeeuws-Vlaanderen zijn de dekzandruggen overdekt door jongere (holocene), mariene sedimenten en veen.

Historische informatie

Op de kaart van de stad Sluis van Jacob van Deventer (van der Krogt, 1995) uit het derde kwart van de 16e eeuw en op de Kadastrale Minuut uit 1825 staat het plangebied aangegeven in een bebouwde zone. De bebouwing in het plangebied bevindt zich in de hoek tussen Het Geweldigere Straatje en de J.H. van Dalestraat (zie figuur 1), op kleine afstand van het Gasthuis en de Beeste Markt. Op een kaart uit circa 1865 (gemeentearchief Sluis) valt het plangebied buiten het bebouwde deel van Sluis. Op een kaart uit 1857 (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992) en op een kaart uit 1909 (Wieberdink, 1989) staat het plangebied aangegeven in een zone, waarvan een klein gedeelte bebouwd is. De schaal van een kaart uit 1753 (Attaques de l'Ecluse du 20 Aoust 1747. Par le Rouge A Paris 1753; gemeentearchief Sluis) is niet geschikt om het plangebied in detail op de afbeelding te kunnen lokaliseren. Het plangebied lijkt niet bebouwd te zijn. De kaart van Kuyper (1866) uit 1865 is niet gedetailleerd genoeg om te kunnen bepalen of het plangebied van bebouwing voorzien was.

Het middeleeuwse stratenpatroon is in een groot deel van de stadskern van Sluis bewaard gebleven. De J.H. van Dalestraat en de Geweldigere straat, waar het plangebied aan grenst, maken hier deel van uit (Van Kempen & Schute, 2001: kaartbijlage 2).

Op een luchtfoto uit circa 1936 uit het gemeentearchief is te zichtbaar dat het plangebied van bebouwing voorzien was aan de kant van de Geweldigere straat. Ten noorden van deze bebouwing strekken zich groentetuinen uit.

Archeologie

Uit het plangebied zijn geen archeologische resten bekend. Het plangebied bevindt zich in de oude stadskern van Sluis (Monumentnummer 13459 op de AMK Zeeland; CMA-code 67A-086). Sluis werd omstreeks 1280 gesticht aan het Zwin en kreeg

stadsrechten in 1290. In het noorden van de oude stadskern bevinden zich de resten van het kasteel van Sluis (Monumentnummer 2929; CMA-code 67A-001) dat eind 14e eeuw gebouwd werd. In deze periode werd Sluis versterkt met grachten, wallen en poorten. De vestingwerken rondom Sluis dateren voornamelijk uit de 17e eeuw. In de directe nabijheid van het plangebied (binnen een straal van ca. 80 m) zijn op enkele locaties resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. Het betreft een losse vondst van 3 steengoedkannen uit de Nieuwe tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 139176; Beestenmarkt), archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 139415; Kapellestraat 61) en de resten van het Mariagasthuis uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 20911; Kapellestraat). Hier zijn in een beerput o.a. pelgrimsinsignes, tinnen voorwerpen, munten, majolica, Aardenburgs aardewerk, steengoed alsmede houten en lederen voorwerpen gevonden (Van Kempen & Schute, 2001: kaartbijlage 3). Deze locaties liggen zover van het plangebied dat ze niet staan afgebeeld op figuur 1.

Het raadplegen van amateur-archeologen die actief zijn in Sluis leverde geen nieuwe of aanvullende informatie op met betrekking tot archeologische waarnemingen in het plangebied.

(Recente) verstoring

Aangezien tijdens de Tweede Wereldoorlog het gemeentearchief van de stad Sluis is verwoest zijn gegevens met betrekking tot eventuele (recente) verstoring van het plangebied pas beschikbaar voor werkzaamheden die na 1945 zijn uitgevoerd (figuur 2).

Door de gemeente Sluis is de bouwtekening van de huidige peuterspeelzaal in de J.H. van Dalestraat/Geweldigerstraat ter beschikking gesteld. Deze tekening dateert uit 1948. In het gemeentearchief zijn geen oudere bouwtekeningen aanwezig. Het is niet bekend of vóór de bouw van de peuterspeelzaal (recente) bebouwing in het plangebied aanwezig is geweest. Op de tekening staat aangegeven dat de riolering buiten het plangebied naar septic tanks loopt. De basis van de (ca. 66 cm brede) funderingen bevindt zich op circa 90 cm -Mv.

Uit de bouwtekening 'Ontwerp Rijwielberging, Omheining en Bestrating met Riolering R.K. Jongensschool' uit 1955 blijkt dat het (ca. 20 cm brede) riool midden over de speelplaats loopt. De diepte van het riool is niet aangegeven op de bouwtekening. Uit de tekening blijkt dat de basis van de (ca. 60 cm brede) funderingen zich bevindt op circa 60 cm -Mv. Er zijn geen kelders aangelegd.

Op de bouwtekening 'Wijziging Lagere school in Kleuterschool te Sluis voor Stichting RK Schoolbestuur Sluis' uit 1973 staat bovendien een (nog steeds aanwezige) zandbak aangegeven in het noordoostelijke deel van het plangebied. De zandbak heeft een omvang van 10 bij 6 m. Voor de aanleg van de zandbak is de bodem tot 1,0 m -Mv verstoord. De basis van de funderingen van de in het zuidwestelijke deel van het plangebied gelegen fietsenberging bevindt zich op 80 cm -Mv.

Op de bouwtekening 'plan voor het verbouwen van een kleuterschool tot basisschool aan de J.H. van Dalestraat 21 te Sluis' uit 1985 staat aangegeven dat de basis van de funderingen van de school zich op 90 cm -Mv bevindt. De funderingen zijn circa 40 cm verbreed met drukvaste isolatie en vorstrib. De omvang van de

zandbak wordt ongeveer gehalveerd. De recente riolering, kabels en leidingen bevinden zich onder de peuterspeelzaal en buiten het plangebied. Het is onbekend op welke diepte riolering, kabels en leidingen zijn aangelegd.

De funderingen van de school rusten niet op palen. Onder de fundering is de bodem in het plangebied dus waarschijnlijk niet verstoord.

Archeologische verwachting

Volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van Zeeland valt het plangebied binnen de oude stadskern van Sluis. Dit is een terrein van hoge archeologische waarde (Monumentnummer 13459 op de AMK Zeeland; CMA-code 67A-086). Het plangebied ligt in het oudste gedeelte van de stad dat eind 13e eeuw is ontstaan. Volgens de archeologische verwachtingskaart (Van Kempen & Schute, 2001) ligt het plangebied in een zone met oude en moderne bebouwing met daaronder mogelijk een hoge dichtheid aan goed geconserveerde archeologische resten. Het begeleidend advies voor deze zone luidt, dat streven naar behoud in huidige staat niet vereist is. In geval van planvorming, en voorafgaand aan het verlenen van vergunningen, is archeologisch (of gecombineerd archeologisch en bouwhistorisch) inventariserend onderzoek noodzakelijk. Waar mogelijk moet worden gestreefd naar inpassing (Van Kempen & Schute, 2001; kaartbijlage 3). Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie; ROB, 2001) geldt voor het plangebied een lage kans op het aantreffen van archeologische waarden. De lage trefkans hangt samen met de aanwezigheid van Duinkerke IIIb zee-erosiegeulen. Op de Afzettingen van Duinkerke II, die zich in het plangebied bevinden, kunnen nederzettingen uit de Vroege en Late Middeleeuwen voorkomen. Op de Afzettingen van Duinkerke IIIb kunnen vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd voorkomen.

In het plangebied komt mogelijk intact pleistoceen zand voor (op max. 2,0 m -NAP, max. 3 m -Mv). Op dit dekzand kunnen archeologische resten uit het Laat Paleolithicum t/m Vroeg Neolithicum voorkomen. Op eventueel nog aanwezige resten Hollandveen kunnen (in theorie) archeologische resten uit de IJzertijd en/of Romeinse tijd worden aangetroffen.

Op grond hiervan en op grond van de aanwezigheid van Duinkerke IIIb zee-erosiegeulen, gold bij aanvang van de veldinspectie voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Aangezien het plangebied in het oudste deel van de historische stadskern van Sluis ligt, geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 5 controleboringen verricht om de mate van verstoring en de diepte, ligging en gaafheid van een eventueel aanwezig archeologisch pakket vast te stellen (CIS-code 6601). De boringen zijn gezet aan de rand van de omheining van het peuterspeelzaalterrein, in de smalle groenstrook die tussen het betegelde speelterrein en het hek ligt. De afstand tussen de boringen bedroeg 10 m. Aangezien in boring 2 op 1,0 m -Mv ondoordringbaar puin is aangetroffen, is op circa 1,5 m ten zuiden van deze boring een extra boring gezet (boring 5: figuur 1). In het oostelijke deel van het plangebied zijn geen boringen gezet, aangezien dit voorzien was van oppervlakteverharding in de vorm van tegels. Bovendien is het oostelijke deel van het plangebied voor een groot deel verstoord door de aanwezigheid van een zandbak en midden over het schoolplein bevindt zich een riolering in de ondergrond van het plangebied (figuur 2).

Er is geboord tot maximaal 4,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 12 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. Daar de grote hoeveelheid puin in de ondergrond het boren sterk hinderde en vertraagde is afgezien van boren met een Edelmanboor met een diameter van 20 cm. De boringen zijn lithologisch beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Voor de beschrijving van de bodem in het plangebied is boring 1 als uitgangspunt genomen. Op de locatie van deze boring bestaat de bodem tot 0,2 m -Mv uit (recent) opgebracht geelgrijs, zwak siltig zand. Hieronder bevindt zich tot 1,1 m -Mv een pakket (donker)bruingrijs, sterk siltig zand. Onder het pakket zand bevindt zich tot 2,6 m -Mv een pakket dat grotendeels uit een afwisseling van sterk tot uiterst siltige, lichtgrijze kleilagen (met hierin enkele dunne zandlaagjes) bestaat. Onder de kleilagen vindt een abrupte overgang naar veen plaats.

De boringen 3 en 4 tonen een vergelijkbaar beeld, hoewel in boring 3 tussen 2,0 en 2,1 m -Mv een laagje zwak kleilig veen voorkomt (met een enkel puinfragment) dat in de overige boringen niet is aangetroffen. Ook de beschrijving van boring 5 komt sterk overeen met die van boring 1.

In de boringen zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van lage storthopen met grind-, zand en kleigaten die op basis van de geomorfologische kaart verwacht konden worden (Stiboka/RGD, 1987: code 4L22).

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in alle boringen archeologische indicatoren aangetroffen (figuur 1; bijlagen 1 en 2).

De meeste archeologische indicatoren zijn aangetroffen tussen 0 en gemiddeld 220 cm -Mv. Tot 1,1 m -Mv bevindt zich een pakket (donker)bruingrijs, sterk siltig zand waarin een kleine hoeveelheid archeologische indicatoren (onverbrand bot, aardewerk en fosfaat) en een tamelijk grote hoeveelheid puin zijn aangetroffen. Vanaf 0,6 m -Mv komen er kleibrokken en voedselresten (schelpen) in bovengenoemd zandpakket voor. In de onderliggende klei (tussen 1,1 en 2,6 m -Mv) is fosfaat aangetroffen.

In boring 5 is tussen 100 en 160 cm -Mv aardewerk, houtskool en puin aangetroffen. In deze boring zijn minder archeologische indicatoren aangetroffen dan in de overige boringen. Aardewerk en houtskool zijn alleen tussen 1,0 en 1,6 m -Mv aangetroffen.

Het lijkt in alle boringen te gaan om archeologisch materiaal uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd (bijlage 2).

Puin komt voor vanaf maaiveld tot 255 cm -Mv. Onder het puin bevinden zich natuurlijke lagen zonder archeologische indicatoren. Het ondoordringbare puin dat in boring 2 op 1,0 m -Mv is aangetroffen zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van fundamenteën in de ondergrond van het plangebied. In boring 3 zijn lagen aangetroffen die er tot 350 cm -Mv rommelig en vlekkelig uitzien. In de overige boringen zijn geen recente bodemverstoringen aangetroffen.

RAAP-objectnummer(s): SLJP 01

- 1. ARCHIS-waarnemingsnummer:** 48445
- 2. Coördinaten:** 15.628/370.625; **Kaartblad:** 67A
- 3. Gemeente:** Sluis; **Toponiem:** J.H. van Dalestraat/Geweldigerstraat (peuterspeelzaal)
- 4. Maaiveld:** oppervlakteverharding en groenstrook
- 5. Geomorfologie:** lage storthopen met grind-, zand en kleigaten of welvingen in getijafzettingen
- 6. Hoogte maaiveld t.o.v. NAP:** circa 0,9 m +NAP
- 7. Complextype:** nederzetting
- 8. Datering:** Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd
- 9. Vondsten:** uitsluitend vondsten uit boringen (SLJP 01)
- 10. Diepteligging archeologische laag/vondsten:** ca. 0-335 cm -Mv
- 11. Globale omvang vindplaats:** onbekend

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In overeenstemming met wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (lage archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum en een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd; zie § 2.2) zijn in het plangebied tijdens de veldinspectie archeologische resten uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oudere archeologische resten aangetroffen.

De archeologische resten die zijn aangetroffen vertegenwoordigen waarschijnlijk afval van bewoning in het plangebied of uit de directe omgeving van het plangebied. Het ondoordringbare puin dat is aangetroffen in boring 2 zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van fundamenteën in de ondergrond van het plangebied. Deze resten zouden kunnen wijzen op de aanwezigheid van bebouwing direct grenzend aan de J.H. van Dalestraat. Op historische kaartmateriaal staat aan de zuidkant van deze straat, grenzend aan de Geweldigerstraat, bebouwing aangegeven. Boring 2 is waarschijnlijk ten noorden van deze bebouwing gezet (figuur 1).

Aangezien in het plangebied (behalve in boring 3) geen diepe bodemverstoringen zijn waargenomen lijken de gaafheid en conservering van de archeologische resten goed te zijn.

4.2 Aanbevelingen

Behoud van de archeologische resten bij een niet-aangepaste uitvoering van de huidige plannen is gezien de geringe diepteligging ervan niet mogelijk. Op basis van de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek en de veldinspectie is het niet exact duidelijk wat de aard van de archeologische waarden in het plangebied is en wat de kwaliteit (gaafheid en conservering), datering, omvang en diepteligging daarvan precies is in het gehele plangebied.

Op basis van een archeologisch vervolgonderzoek kan pas vastgesteld worden of er daadwerkelijk behoudenswaardige archeologische waarden in de bodem van het plangebied aanwezig zijn die planaanpassing of inpassing vereisen.

Aanbevolen wordt om de sloop van de peuterspeelzaal in fasen te laten plaatsvinden. In de eerste fase kunnen de opstaande constructies en betonvloeren worden weggehaald. Deze werkzaamheden hoeven niet archeologisch begeleid te worden. Er moet worden getracht zo min mogelijk ingravingen in de bodem te verrichten. Dit betekent dat niet dieper dan tot het maaiveld mag worden gesloopt.

Eventueel dieper in de bodem aanwezige funderingen en dergelijke dienen in eerste instantie te blijven zitten. Aansluitend op de eerste fase van de sloop dient een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd. Eén proefsleuf dient dwars over het plangebied te worden aangelegd (figuur 1). Deze proefsleuf dient door het gesloopte schoolgebouw te lopen om vast te kunnen stellen wat de mate van bodemverstoring is die door deze bebouwing is veroorzaakt.

De locatie van boring 2, waar ondoordringbaar puin is aangetroffen, dient in de tweede proefsleuf te vallen, zodat de aard en datering van dit puin vastgesteld kunnen worden. Deze sleuf dient langs de J.H. van Dalestraat aangelegd te worden en door te lopen tot de Geweldigerstraat.

Voor dit onderzoek dient een Programma van Eisen opgesteld te worden dat goedgekeurd moet worden. Deze goedkeuring kan plaatsvinden door het bevoegd gezag: de gemeente Sluis. Bij gebrek aan archeologische deskundigheid in de organisatie van de gemeente Sluis is de provinciaal archeoloog van Zeeland, drs. R.M. van Dierendonck (SCEZ) bereid het Programma van Eisen te beoordelen. Op basis van de resultaten van dat onderzoek kan een verdere strategie worden bepaald. Afhankelijk van de aard en conserveringstoestand van eventueel aanwezige archeologische resten kan het volgende worden besloten:

- vervolgonderzoek is niet noodzakelijk;
- aangetroffen archeologische waarden dienen ingepast/behouden te worden;
- tijdens eventueel toekomstige sloop- en graafwerkzaamheden dient archeologische begeleiding plaats te vinden;
- de aangetroffen resten dienen onderzocht en gedocumenteerd te worden middels een uitgebreide, volledige archeologische opgraving.

De mogelijkheden voor het uitvoeren van geofysisch onderzoek zijn erg beperkt vanwege de aanwezigheid van puin in de ondergrond van het plangebied. Gezien de ligging van het plangebied in de kern van Sluis kan waarschijnlijk ook metaal in de bodem van (de directe omgeving van) het plangebied voorkomen. Daarom zijn de magnetometrische omstandigheden zeer waarschijnlijk niet geschikt voor het uitvoeren van geofysisch onderzoek. Voor weerstandsmetingen en geleidingsmetingen (EM-31 metingen) is puin in de ondergrond een versturende factor. Het puin zal in beeld worden gebracht en niet eventueel onderliggende fundamenteen. Het feit dat in een groot deel van het plangebied de bovenste 90-100 cm (in boring 3 mogelijk zelfs tot 350 cm -Mv) verstoord zijn is ook nadelig voor geofysisch onderzoek.

De hoofdvraag die gesteld moet worden is, of geofysisch onderzoek meer en goed te interpreteren informatie zal opleveren. Het antwoord hierop zal waarschijnlijk ontkennend zijn.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Zeeland, drs. R.M. van Dierendonck.

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Dierendonck, R.M., van**, 2004. *Programma van Eisen voor Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO) Sluis-locaties J.H. van Dalestraat-Een Novemberstraat*. Programma van Eisen, opgesteld door de provinciaal archeoloog van Zeeland (02-03-04).
- Kempen, P.A.M.M., van, & I.A. Schute**, 2001. Binnenstad Sluis. Gemeente Sluis-Aardenburg. Een archeologische inventarisatie en verwachtingskaart. *RAAP-rapport 718*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Krogt, P.J.C., van der (eindred.)**, 1995. *De stadsplattegronden van Jacob van Deventer: Zeeland*. Canaletto, Alphen aan den Rijn.
- Kuyper, J.**, 1866. *Gemeente atlas van de provincie Zeeland*. Hugo Suringar, Leeuwarden (Herdruk 1986 door B.V. Foresta, Groningen).
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- RGD**, 1977. *Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Zeeuws-Vlaanderen West en Oost, bladen 53, 54 en 55*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Stiboka**, 1967. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bladen 53 Sluis en 54 West Terneuzen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD**, 1987. *Geomorfologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bladen 53 Sluis, 54 Terneuzen en 55 Hulst*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.
- Wieberdink, G.L. (samenst.)**, 1989. *Historische atlas Zeeland: Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS producties, Den Ilp
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas Zeeland, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
RGD	Rijks Geologische Dienst
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
SCEZ	Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland

Verklarende woordenlijst

antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt).
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente).
Duinkerke (afz.)	Mariene afzettingen uit het Subboreaals en Subatlanticum ('jonge zee-klei').
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
fluviaal	Door rivieren gevormd, afgezet.
fosfaat	Chemisch element dat in ruime mate voorkomt in het residu van dierlijke en/of menselijke afvalstoffen (uitwerpselen); in geval van een zeer hoge concentratie, in combinatie met aardewerk, houtskool e.d. en een dikke 'vuile' bruine of zwarte laag, wordt gesproken van een 'oude woongrond'.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr. tot heden).
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).
transgressie	Uitbreiding van de zee over het land, overstrooming, veroorzaakt door stijging van de zeespiegel.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Resultaten booronderzoek en locatie uit te voeren proefsleuven-
 onderzoek.

Figuur 2. Verstoringen.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Vondstbeschrijvingen.

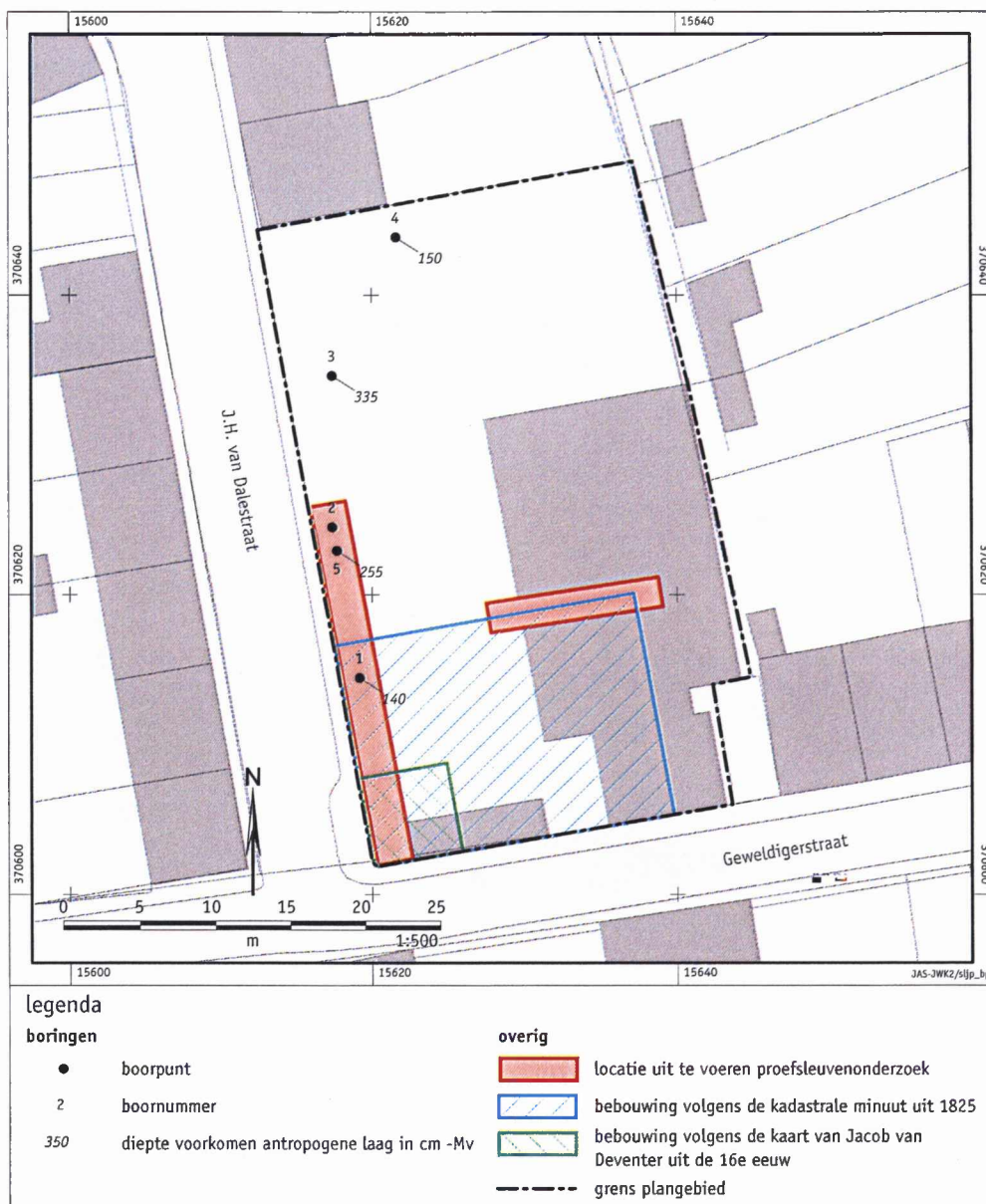
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische
 tijdschaal.

Boring	Diepte	Aantal	Fragment	Categorie	Opmerking	Datering
1	45-65	1	wand	roodbakkend		lmeb-ntc
2	30-55	1	wand	roodbakkend		nta-ntc
3	70-110	1	wand	roodbakkend		lmeb-ntc
3	110-170	1	wand	grijsbakkend		lmeb
4	50-90	4	wand	roodbakkend	loodspikkels	lmeb-nta
4	90-120	1	wand	roodbakkend		lmeb-ntc
5	100-160	1	wand	grijsbakkend		lmeb

Tabel 2.
 Vondstbeschrijvingen.

Figuur 1. Resultaten booronderzoek en locatie uit te voeren proefsleuvenonderzoek.

Figuur 2. Verstoringen.